

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/polskie-wojsko/61794,Karabiny-powtarzalne-Wojska-Polskiego-w-latach-1918-1921.html>

Grupa powstańców śląskich, 1919 r. - 1. z prawej ma zatknięty za pas pistolet Mauser C96, kłęczący 1. i 2. z prawej karabiny Mauser Gew98. Fot. NAC

ARTYKUŁ

Karabiny powtarzalne Wojska Polskiego w latach 1918-1921

OKRES HISTORYCZNY

(1918-1922) Odrodzenie Niepodległej

Autor: RYSZARD SODEL 23.01.2020

W listopadzie 1918 r. po 123 latach zaborów Polska odzyskała niepodległość pojawiając się ponownie na mapie Europy w wyniku rozpadu państw

zaborczych, które przegrały I wojnę światową.

Młode państwo musiało toczyć ciężkie walki o ustabilizowanie swoich granic z sąsiadami i bronić swojej nowo odzyskanej niepodległości przed ich zakusami. Celem obrony swojej nowo odzyskanej niepodległości Polska zaczęła tworzyć siły zbrojne, których głównodowodzącym został Naczelnik Państwa Józef Piłsudski.

Wyzwania integracji

W tym okresie Wojsko Polskie stanęło przed poważnymi wyzwaniami, jakimi były m.in. integracja oficerów i żołnierzy służących w trzech różnych armiach zaborczych (Rosyjskiej, Austrowęgierskiej, Niemieckiej), oraz w polskich formacjach na wschodzie, członków POW, Polskiej Siły Zbrojnej, Legionistów, Armii Hallera, która przybyła do Polski w 1919 r. Ta ostatnia była najlepiej wyszkolona, wyposażona i uzbrojona m.in. w indywidualną broń strzelecką produkcji francuskiej. Jednym z problemów, z którym nowo powstająca armia musiała się zmierzyć była kwestia uzbrojenia pojedynczego żołnierza w indywidualną broń strzelecką, jaką był w tym okresie karabin powtarzalny. Brak własnego przemysłu zbrojeniowego wpływał niekorzystnie na rozbudowę Wojska Polskiego w początkowym okresie jego powstawania.

Punkt zaprowiantowania Straży Obywatelskiej w Krakowie, 9 stycznia 1919 r. Widoczne ustawione w kozioł karabiny Mannlicher M1895. Fot. NAC

Przegląd karabinów

Armia Polska na przełomie lat 1918-1919 uzbrojona była w karabiny i karabinki produkcji rosyjskiej kb Mosin wz. 1891 kal. 7,62 mm, kb wz. 1891 dragoński kal. 7,62 mm, kbk wz. 1891/1907 kal. 7,62 mm, niemieckiej karabiny i karabinki (kb, kbk) Mauser 98 kalibru 7,92 mm, Mauser wz. 98a kal. 7,92 mm i wcześniej modele m.in. Mauser wz. 88, austriackie karabiny i karabinki kb Mannlicher wz. 1888/90 kal. 8 mm, kb Mannlicher wz. 1890 kal. 8 mm, kb Mannlicher wz. 1895 kal. 8 mm. Broń ta została odebrana rozbrajanym żołnierzom państw zaborczych, jak również pochodziła z magazynów pozostawionych na terenie ówczesnych ziem polskich lub zdobyta w trakcie walk. Należy zauważyć, że jej stan większości przypadków był bardzo zły, a wynikało to z faktu, iż była ona intensywnie użytkowana w czasie I wojny światowej. Od 1919 r. w oddziałach liniowych Wojska Polskiego zaczęły pojawiać i dominować znaczne ilości broni francuskiej, a były to karabiny i karabinki kb Berthier wz. 1907 kal. 8 mm, kb Berthier wz. 1907/15 kal. 8 mm, Berthier wz. 1907/15 M 16 kal. 8 mm, kbk Berthier wz. 1890 kal. 8 mm, kbk Berthier wz. 1890 kirasjerski kal. 8 mm, kbk Berthier wz. 1890 kawaleryjski kal. 8 mm, kbk Berthier wz. 1890 żandarmerii kal. 8 mm. Kolejnym typem uzbrojenia strzeleckiego francuskiej proveniencji, który pojawił się w tym samym okresie w Wojsku Polskim były karabiny i karabinki Lebel wz. 1886/93. Ten znaczący wzrost napływu francuskiego uzbrojenia do jednostek liniowych związany był z przybyciem do Polski Armii Hallera, która została sformowana w tym kraju.

Jednym z problemów, z którym nowo powstająca armia musiała się zmierzyć była kwestia uzbrojenia pojedynczego żołnierza w indywidualną broń strzelecką, jaką był w tym okresie karabin powtarzalny.

Ponadto na wyposażeniu jednostek Wojska Polskiego znajdowały się też karabiny produkcji japońskiej kb Arisaka wz. 30 kal. 6,5 mm, kb Arisaka wz. 38 kal. 6,5 mm, amerykańskiej Winchester wz. 1895 kal. 7,62 mm, włoskiej Mannlicher-Carcano, brytyjskie Lee-Enfield. Oprócz wzorów nowego uzbrojenia w postaci karabinów powtarzalnych występowały również starsze typy indywidualnej broni strzeleckiej w postaci karabinów i karabinków jak np. austriackie kb wz. 73/77 systemu Werndl-Holub kal. 11 mm, francuski kb wz. 74 Gras kal. 11 mm, kbk wz. 74 Gras dragoński kal. 11 mm, rosyjski kb Berdan I kal. 10 mm były to karabiny jednostrzałowe strzelające silnymi nabojami na proch czarny. Duża ilość karabinów różnych typów, strzelających amunicją wielu kalibrów miała ogromny wpływ na pracę służb kwatermistrzowskich, które musiały ją dostarczać do jednostek liniowych i zadbać o odpowiednie wyposażenie warsztatów rusznikarskich.

Źródła zaopatrzenia

Głównym źródłem zaopatrzenia w indywidualną broń strzelecką Wojska Polskiego w latach 1918-1920 były zakupy, których dokonywano m.in. na Węgrzech i w Austrii, postępowały one bardzo powoli z powodu wysokich cen, które kraje te żądały za broń. Jak również z powodu postawy Czechosłowacji, która nie wyrażała zgody na tranzyt broni przez jej terytorium do Polski. Działająca od marca 1919 r. w Paryżu Polska Misja Wojskowa Zakupów (*Mission Militaire Polonaise d'Achats*), której zadaniem był import uzbrojenia z państw Europy Zachodniej drogą lądową przez Włochy, Szwajcarię, Austrię, Czechosłowację lub Niemcy rządziej drogą morską z powodu akcji protestacyjnych niemieckich dokerów w porcie gdańskim. Polska Misja Wojskowa Zakupów utworzyła dwie submisje jedną w Londynie, a drugą w Salonikach w Grecji celem odbioru uzbrojenia. Wśród zakupionego uzbrojenia we Francji znajdowały się m.in. karabiny i karabinki Mauser wz. 98, wz. 98a, które wyeksportowano do Polski z powodu innego rodzaju amunicji i chęci pozbycia się ich z magazynów.

Na wyposażeniu jednostek Wojska Polskiego znajdowały się też karabiny produkcji japońskiej kb Arisaka wz. 30 kal. 6,5 mm, kb Arisaka wz. 38 kal. 6,5 mm, amerykańskiej Winchester wz. 1895 kal. 7,62 mm, włoskiej Mannlicher-Carcano, brytyjskie Lee-Enfield.

Wpływ na ilość karabinów powtarzalnych posiadanych przez Wojsko Polskie miały też walki toczone w latach 1918-1920. Zwycięskie Powstanie Wielkopolskie pozwoliło zwiększyć stan posiadania o karabiny niemieckie, ale również o francuskie, belgijskie i rosyjskie, z których część prze kalibrowano na amunicję kal. 7,92 mm. Wojna polsko-ukraińska również przyniosła stronie polskiej zdobycz w postaci znacznej ilości uzbrojenia strzeleckiego. Tocząca się wojna polsko-bolszewicka przyniosła stronie polskiej ogromne straty w karabinach i karabinkach do czerwca 1920 r. zmuszając ją do zwiększonych zakupów we Francji, Wielkiej Brytanii, Włoszech, Grecji. Wybuch drugiego Powstania Śląskiego miał również wpływ na ilość posiadanego uzbrojenia przez Wojsko Polskie wliczając siły powstańcze w jego skład. Postawa rządu czechosłowackiego na konferencji w Spa w toczącej się od 5 do 16 lipca 1920 r. doprowadziła do zajęcia spornych terenów na Śląsku Cieszyńskim, Spiszu, Orawie polegająca ona m.in. na blokowaniu transportów z bronią i amunicją dla walczącej Armii Polskiej. Zwycięska bitwa warszawska przyniosła stronie polskiej ogromną zdobycz w postaci znacznej ilości uzbrojenia w tym indywidualnej broni strzeleckiej.

Powstańcy śląscy uczestniczą w mszy polowej, 1921 r. Widoczne ciężkie karabiny maszynowe Maxim wz. 1908 na podstawie saneczkowej i lekki karabin maszynowy MG 08/15. W tle samochód pancerny Erhardt M1917 noszący nazwę "Górny Śląsk-Alzacja". Fot. NAC

W 1921 r. po zakończeniu wojny przeprowadzono reorganizację Wojska Polskiego ze stopy wojennej na stopę pokojową. Dokonując podziału terytorialnego dot. rodzaju uzbrojenia piechoty Wojsko Polskie w 49% uzbrojone było w karabiny francuskie, 30% niemieckie, 17% austriackie, 5% rosyjskie i 5 % innych państw. Stanowiło to 25 wzorów, 13 systemów, 8 kalibrów karabinów piechoty: 6,5 mm, 7,62 mm, 7,65 mm, 7,7 mm, 7,92 mm, 8,0 mm, 10,0 mm, 11,0 mm.

W latach 1918-1921 uzbrojenie strzeleckie piechoty w Wojsku Polskim oparte było na egzemplarzach, które magazynowo przed I wojną światową były to głównie konstrukcje starszych typów. Następnie najnowsze wzory uzbrojenia przekazywane do tworzących się formacji polskich celem ich wyposażenia i wyekwipowania, zdobytej w trakcie walk. Kolejnym źródłem jej pozyskania były zakupy za granicą.

Kb Mauser wz.98 kal. 7,92 mm

W pierwszych latach po odzyskaniu niepodległości przez Polskę na uzbrojeniu sił zbrojnych młodego państwa znajdowało się wiele typów indywidualnej broni strzeleckiej i amunicji do niej, co stwarzało ogromne problemy logistyczne i transportowe. Podstawową wówczas kwestią, była konieczność ujednoczenia uzbrojenia strzeleckiego we wszystkich rodzajach sił zbrojnych. Możliwe było ono m.in. z powodu bardzo szybko podjętych testów i badań porównawczych prowadzonych w trakcie walk o granice jak również w oparciu o opinie oddziałów frontowych, które przesyłały do sztabu generalnego raporty na temat stosowanego

uzbrojenia strzeleckiego.

Przyjęcie kb Mauser wz.98a jako karabinu podstawowego Wojska Polskiego było też spowodowane decyzją Rady Ambasadorów z 10 marca 1921 r., która przekazała Polsce maszyny i urządzenia pruskiego Arsenалу Królewskiego w Gdańsku w ramach reparacji po zakończeniu I wojny światowej.

Wraz z zakończeniem wojny polsko-bolszewickiej pojawiła się kwestia przyjęcia na uzbrojenie wszystkich rodzajów sił zbrojnych karabinu powtarzalnego, który stałby się dla nich podstawowym typem broni. W czerwcu 1921 r. Rada Wojskowa przy Ministrze Spraw Wojskowych przyjęła jako podstawowy karabin Wojska Polskiego kb Mauser wz.98a kal. 7,92 mm, który był w tym okresie jednym z najnowocześniejszych i najlepszych systemów strzeleckich na świecie. Jego doskonałe walory użytkowe pod względem skuteczności, ergonomiczności, odporności na zabrudzenia zostały potwierdzone w trakcie trwania I wojny światowej, jak i po jej zakończeniu w licznych konfliktach zbrojnych o charakterze lokalnym. Ministerstwo Spraw Wojskowych odrzuciło m.in. konstrukcje Lebel wz. 86/93 i Mannlicher wz.95. Przyjęcie kb Mauser wz.98a jako karabinu podstawowego Wojska Polskiego było też spowodowane decyzją Rady Ambasadorów z 10 marca 1921 r., która przekazała Polsce maszyny i urządzenia pruskiego Arsenалу Królewskiego w Gdańsku w ramach reparacji po zakończeniu I wojny światowej.

W Wojsku Polskim kb Mauser wz.98a otrzymał oznaczenie Mauser wz.98. Wyposażenie gdańskiego arsenału zostało przeniesiono do Warszawy gdzie uruchomiono Państwową Fabrykę Karabinów (PFK), która w latach 1921-1924 wyprodukowała ok. 22 000 sztuk karabinów. Państwowa Fabryka Karabinów była jedną z pierwszych wytwórni broni, które powstały w Polsce po odzyskaniu niepodległości i zajmowała się produkcją broni strzeleckiej na potrzeby sił zbrojnych II Rzeczypospolitej.

**Manewry wojskowe na Wołyniu,
sierpień 1925 r. Obsługa
ciężkiego karabinu maszynowego
Hotchkiss wz. 1914. Żołnierze
noszą hełmy wz. 15 typu
francuskiego oraz maski
przeciwgazowe starego typu
(R.S.C.). Fot. NAC**

COFNIJ SIĘ